

Status

Arbeidslivs- kriminalitet

september 2022

Arbeidslivskriminalitet

Arbeidslivskriminalitet (a-krim) er handlinger som bryter med norske lover om lønns- og arbeidsforhold, trygder, skatter og avgifter, gjerne utført organisert, som utnytter arbeidstakere eller virker konkurransevridende og undergraver samfunnsstrukturen. A-krim kjennetegnes ved at den foregår i arbeidsintensive bransjer med blant annet lave kompetansekrav, utstrakt bruk av enkeltpersonforetak og hvor det benyttes en stor andel ufaglært, midlertidig og utenlandsk arbeidskraft.

Innledning

Arbeidslivskriminalitet (a-krim) er handlinger som bryter med norske lover om lønns- og arbeidsforhold, trygder, skatter og avgifter, gjerne utført organisert, som utnytter arbeidstakere eller virker konkurransevridende og undergraver samfunnsstrukturen.

A-krim kjennetegnes ved at den foregår i arbeidsintensive bransjer med blant annet lave kompetansekrav, utstrakt bruk av enkeltpersonforetak og hvor det benyttes en stor andel ufaglært, midlertidig og utenlandsk arbeidskraft.

Situasjonsbeskrivelse

Det er jevnlig rapporteringer om a-krim i arbeidsintensive bransjer. Økokrim har tidligere rapportert at det har vært en økt bruk av ulovlig arbeidskraft etter lettelsene i grenserestriksjonene som følge av Covid-19. Rapporteringene er fremdeles vedvarende høye. Det er mest informasjon om at det begås a-krim i bransjer som bygg og anlegg, servering og landbruk. Innen bygg og anlegg er det hovedsakelig bruk av ulovlig arbeidskraft og eldrebedrageri det rapporteres om.

«/»
Det er jevnlig rapporteringer om a-krim i arbeidsintensive bransjer og særlig innen bransjene bygg og anlegg, servering og landbruk.

/»

Bruk av ulovlig arbeidskraft kjennetegner også serveringsbransjen. Felles for mange av arbeidstakerne som arbeider ulovlig i serveringsbransjen er at de er tredjelandsborgere med oppholdstillatelse i andre EU/EØS-land.

I landbrukssektoren kjennetegnes kriminaliteten av bruk av ulovlig arbeidskraft og utnyttelse av sesongarbeidere. Utnyttelse av sesongarbeidere skjer i form av lange arbeidsdager uten overtidsbetaling, tilbakeholdelse av lønn, utførelse av arbeid uten arbeidstillatelse eller arbeidskontrakt og uforsvarlig innkvartering.

Det er størst fare for at ukrainske borgere utnyttes i arbeidslivet i serviceyrker og sesongarbeid i landbruket, men politiet har lite informasjon om at slik utnyttelse har funnet sted. I følge Europol har antallet avdekkede tilfeller om utnyttelse av ukrainere til arbeid i form av tvang så langt har vært begrenset, men antallet tilfeller vil sannsynlig øke i løpet av krigens varighet og i etterkant av krigen.¹

Politiet og samarbeidende kontrolltater gjennomførte en felleseuropeisk aksjon mot utnyttelse av sårbare arbeidstakere og menneskehandel i arbeidslivet i juni. 63 lokasjoner og 316 personer ble kontrollert, men det ble avdekket svært få tilfeller av utnyttelse av sårbare arbeidstakere under aksjonen. Det ble ikke avdekket utnyttelse av ukrainske borgere.

Flere av bransjene som er utsatt for a-krim er sesongbaserte. Trusselnivået for arbeidsmiljølovbrudd, utnyttelse av arbeidere og økonomisk kriminalitet innen bransjer vil derfor kunne variere avhengig av sesong. Dette illustreres ved hjelp av årshjulet. I den kommende tiden vil det være en særlig trussel for a-krim i forbindelse med dekkskifte i oktober og i varetransportbransjen i forbindelse med «Cyber Monday» og julehandelen.

¹ Europol, «Impact of the Russian war of aggression against Ukraine on crime and terrorism in the EU June 2022_BPL», 2022.

Dekkskifte

Til tross for kontrollmyndighetenes fokus på a-krim i bilpleie- og verkstedbransjen de senere årene så avdekkes det fremdeles kriminalitet i bransjen. Skatte- og avgiftskriminalitet, svart og ulovlig arbeid, arbeidsmiljølovbrudd, utnyttelse av arbeidstakere og ulovlig verksteddrift er kjennetegnende for kriminaliteten.

Fordi bransjen er sesongutsatt er bruk av midlertidig arbeidskraft utbredt, noe som øker risikoen for utnyttelse.

A-krim i varetransportbransjen

Flere kriminelle aktører har fått innpass i varetransportbransjen. Økt netthandel og tilbud om hjemkjøring av varer har ført til stor etterspørsel etter varetransport. Transportbransjen er uregulert, har lave etableringskostnader, lav oppdagelsesrisiko og stiller få krav til kompetanse. Dette gjør bransjen kriminalitetsutsatt. kriminelle aktører benytter også stråpersoner i sine foretak.

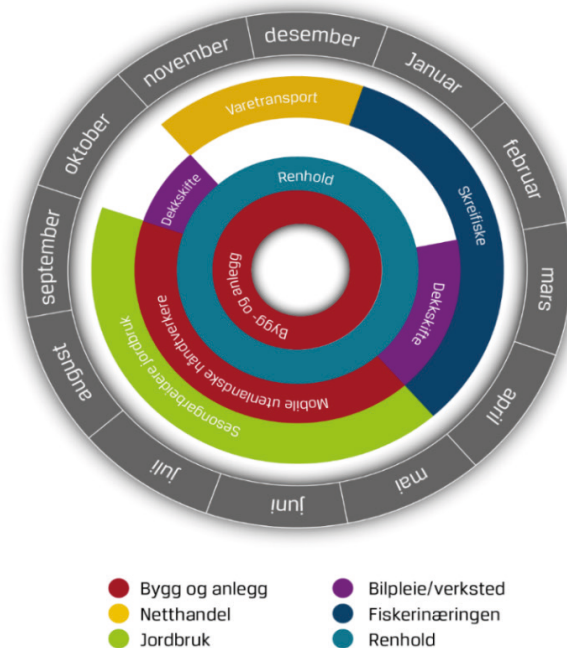
Flere politidistrikter rapporterer om ustrakt bruk av underleverandører, svart avlønning, omfattende arbeidsmiljølovbrudd og trygdesvindler i varetransportbransjen.

Mindre utnyttelse av ukrainske borgere til arbeid

Et stort antall ukrainske borgere har fått innvilget midlertidig oppholdstillatelse og arbeidstillatelse i Norge. Politiet har lite informasjon om ukrainske borgere som har blitt påtruffet eller tilfeller der det faktisk er avdekket at ukrainere har arbeidet ulovlig eller blitt utnyttet til arbeid. Det ble heller ikke avdekket utnyttelse av ukrainske borgere i aksjonsuken mot utnyttelse av sårbare arbeidstakere og menneskehandel i arbeidslivet. Det er ingen nevneverdig økning i antall saker om overtredelser av utlendingsloven hvor ukrainske borgere har hatt roller i 2022, sett opp mot tidligere år.²

Politiet har likevel informasjon om enkelte trusselaktører innen bygg og anlegg, landbruket, helsesektoren og akuttinnkvartering for asylsøkere som mistenkes for å utnytte ukrainske borgere til ulovlig arbeid eller ulike former for arbeidsmiljølovbrudd.

Årshjul krimtyper

2 Roller som fornærmet, vitne, implisert, melder, mistenkt, siktet m.fl.

«Woofing» – en modus operandi for ulovlig arbeid i landbruket

«Woofing» er et lite kjent fenomen innen ulovlig arbeid i landbruket. Fenomenet kan knyttes til organisasjonen World Wide Opportunities on Organic Farms (WWOOF).

WWOOF består av et nettverk av organisasjoner rundt om i verden, deriblant Norge.

De fremmer bevissthet om økologisk landbrukspraksis ved å gi besøkende muligheten til å leve på og lære om økologiske gårder og små bedrifter.

Den kriminelle handlingen går ut på at «wooferne» blir instruert før ankomst til Norge om å ikke fortelle at de skal arbeide frivillig på gårder fordi dette krever arbeidstillatelse. De fleste som reiser til Norge og deltar i frivillig arbeid i landbruket ankommer på turistvisum og er vanligvis ufaglærte. Arbeidere kommer fra flere ulike land.

De frivillige arbeidere hjelper vanligvis til med gårdsarbeidet mellom 20 til 30 timer i uka. Arbeidstakerne får ikke betalt, men får dekket kost og losji. Tredjelandsborgere som bidrar med frivillig gårdsarbeid uten å ha lovlig arbeidstillatelse arbeider ulovlig i riket. Arbeidsgiver kan straffeforfølges for bruk av ulovlig arbeidskraft.

Per juni 2022 finnes det 118 aktive gårder på WWOOF sine nettsider, <https://wwoofnorway.org>.

Økning i kriminalitet begått av omreisende håndverkere

Det har vært en økning i antall omreisende håndverkere som begår kriminelle handlinger mot privatpersoner. Aktørene utfører primært arbeid ute og har tradisjonelt sett vært mest aktive om våren/sommeren. Handlingene finner sted flere steder i landet og dreier seg om bedragerier, svart arbeid, truende adferd overfor kunder og hvitvasking. Aktørene tilhører i stor grad rommiljøet i Norge, men det er også tilfeller av britiske og irske «travellers» som driver oppsøkende virksomhet.

Aktørene retter seg særlig mot eldre personer som blir svindlet ved å låne ut penger til oppdragstakerne eller at de overbetaler for håndverkertjenester. Ofte utføres tjenestene av ufaglært arbeidskraft med utilfredsstillende resultat. Personer som har prøvd å holde igjen betalinger blir i noen tilfeller truet til å gjøre opp for seg. Arbeidstakerne er primært rumenske borgere som lønnes svart og er sårbare for utnyttelse. Politiet har avskiltet flere biler brukt til å frakte arbeidstakerne.

«/»
Woofing kjennetegnes av frivillige arbeidere som jobber for kost og losji på norske gårder, men som arbeider uten tillatelse i Norge.

/»

Narkotikakriminelle benytter foretak på tvers av bransjer til hvitvasking

Flere kriminelle aktører som driver med narkotikaomsetning bruker foretak på tvers av bransjer til hvitvasking. Noen aktører fremstår å være sentrale i forbindelse med narkotikaomsetning i distriktene. Den ulovlige fortjenesten fra narkotikaomsetningen sluses inn i foretakenes formodentlige legale økonomi og drift. På denne måten tilsløres midlenes egentlige opprinnelse og kan herfra integreres inn i den legale økonomien. Foretakene er registrert innen bransjene bygg og anlegg, servering og bipleie.

Hvitvasking foregår eksempelvis gjennom oppussing og salg av leiligheter eller ved å innrapportere fiktive a-meldinger slik at fortjenesten gis et ytre skinn av legitimitet i form av lønn.

Økokrim

Postboks 2096 Vika, 0125 Oslo

Telefon: 23 29 10 00

E-post: post.okokrim@politiet.no